



Ώρα για δράση!



Θέλεις να κατασκευάσεις τη δική σου οικογένεια μουσικών οργάνων*;

Είναι μια οικογένεια που αποτελείται από αερόφωνα όργανα, που το καθένα έχει το δικό του μοναδικό **ηχόχρωμα**, τη δική του προσωπικότητα.



4.1 Αυτοσχέδια μουσικά όργανα (Κατασκευή: Π. Καμπύλης)

**** Δώσε στην οικογένεια το όνομα που θεωρείς πιο ταιριαστό.**

Η οικογένεια**

Για όλες τις κατασκευές θα χρησιμοποιήσεις:

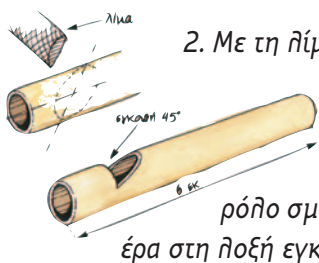
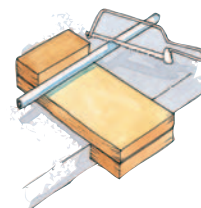
- 🔪 6 παλιούς μαρκαδόρους
- 🔪 μικρή σέγα
- 🔪 δύο μικρές λίμες, μια ίσια και μια κυλινδρική
- 🔪 μαλακές τσίχλες (όχι μασημένες!)
- 🔪 οδοντογλυφίδα
- 🔪 ένα μικρό ποτήρι νερό
- 🔪 ένα λαστιχάκι
- 🔪 χάρακα
- 🔪 πάγκο εργασίας.

Ηχόχρωμα: Είναι αυτό που μας επιτρέπει να ξεχωρίζουμε τα διάφορα όργανα που παίζουν με την ίδια ένταση και στο ίδιο τονικό ύψος.

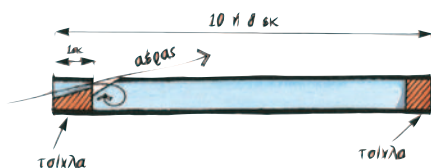
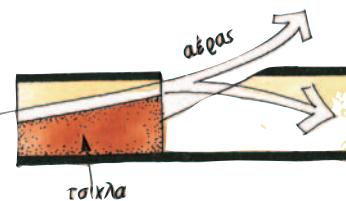
Σφυρίχτρα... διατητή



1. Αφαιρέσε το εσωτερικό του μαρκαδόρου και κόψε τον προσεκτικά με τη σέγα ώστε να μείνει ένα κομμάτι μήκους 8 εκατοστών.



3. Γέμισε με τσίχλα και με την οδοντογλυφίδα σε ρόλο σμίλης δημιούργησε ένα κανάλι που θα στέλνει τον αέρα στη λοξή εγκοπή.

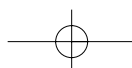


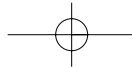
4. Κλείσε με την υπόλοιπη τσίχλα το άλλο άκρο του σωλήνα ώστε να μην περνάει καθόλου αέρας. Φύσηξε και θα ακούσεις τον ήχο μιας σφυρίχτρας. Με τον ίδιο τρόπο κατασκεύασε μια δεύτερη σφυρίχτρα με μήκος 10 εκατοστών.

Ποια σφυρίχτρα έχει οξύτερο ήχο;



* Όλες οι κατασκευές της ενότητας έχουν αντληθεί από το βιβλίο των Καμπύλη Π. & Σπετσιώτη Ι. (2000). Το εργαστήρι της μουσικής. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.





Τι είναι αυτό που **μεταβάλλει** την οξύτητα του ήχου στις δύο σφυρίχτρες;

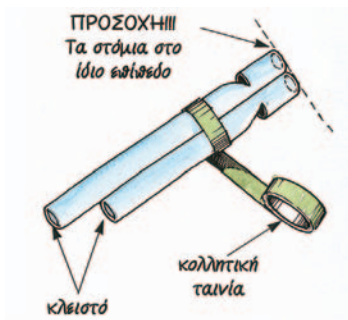
Blank lined area for writing the answer to the question above.

Εκτός από τον παλιό μαρκαδόρο από ποιο άλλο αντικείμενο μπορείς να χρησιμοποιήσεις τον πλαστικό σωλήνα;

Blank lined area for writing the answer to the question above.

Στη θέση της τσίχλας τι θα μπορούσες να βάλεις;

Blank lined area for writing the answer to the question above.



Σφυρίχτρα τρένου

1. Ένωσε με κολλητική ταινία (ή ένα πλαστικάκι) τις δύο σφυρίχτρες με τον τρόπο που φαίνεται στο διπλανό σχέδιο.
2. Φύσηξε συγχρόνως και στις δύο και θα ακούσεις έναν ήχο που έχει μεγάλη ομοιότητα με τον ήχο της σφυρίχτρας των τρένων.

Σουραύλι

Για να φτιάξεις ένα μικρό σουραύλι, δεν έχεις παρά να ακολουθήσεις τα τρία πρώτα βήματα της κατασκευής της σφυρίχτρας, χρησιμοποιώντας όμως όλο το μήκος του μαρκαδόρου (10 εκατοστά).

1. Με τις πλήμες δημιούργησε τρεις μικρές τρύπες όπως φαίνεται στη φωτογραφία και... αυτό είναι όλο.
2. Με τα δάκτυλα του δεξιού χεριού ανοιγόκλεισε τις τρύπες και θα έχεις ήχους διαφορετικής οξύτητας.



4.2 Σουραύλι από μαρκαδόρο.
Κατασκευή: Π. Καμπύλης.

Λαλίτσα

Ακολούθησε τα τρία πρώτα βήματα της κατασκευής της σφυρίχτρας.



1. Με τη πλίμα σε γωνία 45 μοιρών πείανε πλοξά το κάτω άκρο του σωλήνα όπως φαίνεται στο διπλανό σχέδιο.
2. Τοποθέτησε το άκρο του σωλήνα μέσα στο ποτήρι με το νερό. Φύσηξε με διάφορους τρόπους (διακεκομμένα, δυνατά κ.λπ.) και θα ακούσεις το χαρακτηριστικό, σαν κελάδημα, ήχο του οργάνου.



5. Η μουσική εμπυχώνει



- ✓ Θα διερευνήσουμε το ρόλο που παίζει η μουσική στον πόλεμο.
- ✓ Θα γνωρίσουμε τις στρατιωτικές μπάντες και τις φιλαρμονικές ορχήστρες των δήμων.
- ✓ Θα γνωρίσουμε τα χάλκινα πνευστά και θα εξερευνήσουμε τον τρόπο λειτουργίας τους.
- ✓ Θα λύσουμε μια... παρεξήγηση.

ΣΤ.



Η μουσική συνδέεται στενά με όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Μια ανθρώπινη δραστηριότητα δυστυχώς είναι και ο πόλεμος που έχει και αυτός τη δική του... μουσική υπόκρουση.



Κοινό σημείο της πολεμικής μουσικής όλων των εποχών είναι ο δυνατός και θορυβώδης ήχος της που τονώνει το ηθικό των πολεμιστών. Χαρακτηριστική είναι η πληροφορία που έχουμε από την Παλαιά Διαθήκη για τα τείχη στην Ιεριχώ που έπεσαν από τις ιαχές και τον ήχο από τις σάλπιγγες των Ισραηλιτών.

«Ίτε παίδες Ελλήνων...»

Στον ελλαδικό χώρο κατά την αρχαιότητα υπήρχαν δύο είδη πολεμικής μουσικής: ο παιάνας και το εμβατήριο. Παιάνας ονομαζόταν το χορικό τραγούδι, ο ύμνος που αρχικά απευθυνόταν στον Απόλλωνα ή την Άρτεμη για τη λύτρωση από κάποιο κακό ή αρρώστια. Στη συνέχεια επικράτησε να ονομάζεται έτσι το θριαμβευτικό τραγούδι μετά τις νίκες στον πόλεμο ή τους εθνικούς αγώνες. Εμβατήριο ήταν το τραγούδι που συνόδευε και ρύθμιζε το βήμα των στρατιωτών. Τη μελωδία την έπαιζε ο αυλός, ενώ το ρυθμό τον κρατούσαν οι στρατιώτες με το βηματισμό τους, γι' αυτό λεγόταν και «ενόπλιον μέλος».

Στρατιωτικές μπάντες

Τα χάλκινα πνευστά επειδή είναι μουσικά όργανα με δυνατό ήχο χρησιμοποιούνται στις στρατιωτικές μπάντες για να εμπυχώνουν και να ψυχαγωγούν τους στρατιώτες. Έχουν επίσης σημαντική θέση στη συμφωνική ορχήστρα αλλά και σε παραδοσιακές ορχήστρες των βαλκανικών χωρών όπου συνοδεύουν τα γλέντια και τις διασκεδάσεις. Ευρύτατα τέλως χρησιμοποιούνται και στη μουσική τζαζ (jazz).

Χάλκινες δημιουργίες...

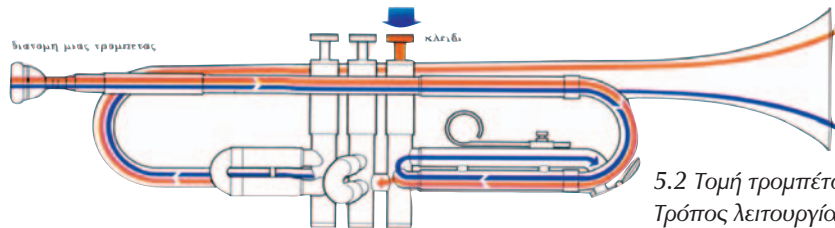
Όλα τα χάλκινα πνευστά φτιάχνονται από σωλήνες. Στο ένα άκρο τους υπάρχει κατάλληλο επιστόμιο και στο άλλο ένα χωνί (καμπάνα). Ο σωλήνας κάθε οργάνου διαφέρει στη διάμετρο, το μήκος και





5.1 Επιστόμιο από τρομπόνι

τη μορφή. Ο ήχος στα χάλκινα πνευστά παράγεται με μεταβολές στην πίεση του αέρα που ασκούν τα παλλόμενα χείλη του εκτελεστή στο επιστόμιο. Σε πολλά χάλκινα πνευστά υπάρχουν ειδικές βαλβίδες (συνήθως τρεις) που μεταβάλλουν το μήκος του σωλήνα και την οξύτητα του ήχου που παράγεται. Βλέπεις με κόκκινο χρώμα τη διαδρομή του αέρα όταν καμιά βαλβίδα δεν είναι πατημένη και με μπλε όταν έχει πατηθεί η πρώτη βαλβίδα.



5.2 Τομή τρομπέτας. Τρόπος λειτουργίας.

Το σαξόφωνο –που παρουσιάζει ομοιότητες με το κλαρινέτο–, αν και κατασκευάζεται από χαλκό, εντάσσεται στα ξύλινα πνευστά, επειδή ο ήχος του παράγεται όχι από τα παλλόμενα χείλη του εκτελεστή στο επιστόμιο, αλλά από την παλλόμενη καλαμίδα (καλάμι).

Θέλεις να γνωρίσεις καλύτερα τα χάλκινα πνευστά;



5.3 Τούμπα



5.4 Τρομπόνι



5.5 Κόρνο



5.6 Τρομπέτα

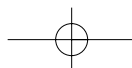


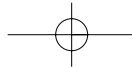
5.7 Η πρώτη Φιλαρμονική του Δήμου Β. Κυνουρίας

Τα χάλκινα πνευστά συναντιούνται όλα μαζί στις φιλαρμονικές ορχήστρες οι οποίες περιλαμβάνουν επίσης ξύλινα πνευστά και κρουστά. Οι φιλαρμονικές ορχήστρες πρωταγωνιστούν στις παραλάσεις παίζοντας διάφορα εμβατήρια. Οι περισσότεροι δήμοι διαθέτουν τέτοιες ορχήστρες. Επισκεφθείτε τις ή προσκαλέστε τις στην τάξη σας, για να μάθετε περισσότερες πληροφορίες για τα όργανα που τις αποτελούν. Πολλές πληροφορίες μπορείτε να βρείτε και στο διαδίκτυο αλλά και σε βιβλία μουσικής.



Καλή έρευνα!





6. Η μουσική εμψυχώνει... κι άλλο



- ✓ Θα μάθουμε ένα καινούργιο τραγούδι, θα επιλέξουμε μια ρυθμική συνοδεία και θα καταγράψουμε τις επιλογές μας.
- ✓ Θα χορέψουμε στο ρυθμό του τραγουδιού.
- ✓ Θα δημιουργήσουμε ένα θεατρικό δρώμενο με βάση το τραγούδι που μάθαμε.
- ✓ Θα αξιολογήσουμε το αποτέλεσμα της προσπάθειάς μας.



Ώρα για τραγούδι

Ο πόλεμος του 1940 ενέπνευσε το συνθέτη Γ. Κατσαρό και το στιχουργό Πυθαγόρα να δημιουργήσουν το τραγούδι Ο Ναπολιτάνος και να περάσουν το μήνυμα ότι «ο πόλεμος είναι φριχτός».

Ο ΝΑΠΟΛΙΤΑΝΟΣ

Στίχοι: Πυθαγόρα

Μουσική: Γ. Κατσαρού

Μελαχρινέ Ναπολιτάνο, ο πόλεμος είναι φριχτός,
εσύ μαχαίρωσες τον Πάνο, μετά σε σκότωσε κι αυτός.

Τώρα κοιμάστε αγκαλιασμένοι, όπως το θέλησε ο Θεός,
να 'ναι οι λαοί αδελφωμένοι, μαύροι, λευκοί, ένας λαός.

Εσύ στη Νάπολη μπαρμπέρης κι αυτός ψαράς στο Αιτωλικό,
να μάθεις δεν θα καταφέρεις πώς φτάσατε στο φονικό.

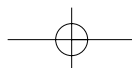
Τώρα κοιμάστε αγκαλιασμένοι, όπως το θέλησε ο Θεός,
να 'ναι οι λαοί αδελφωμένοι, μαύροι, λευκοί, ένας λαός.

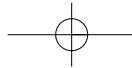


Μπορείτε να δημιουργήσετε με τους στίχους του τραγουδιού ένα θεατρικό δρώμενο. Χρησιμοποιήστε τη φαντασία και το ταλέντο σας για να διηγηθείτε την ιστορία του Πάνου και του Ναπολιτάνου. Φανταστείτε τη ζωή τους πριν από τον πόλεμο στα χωριά τους, πώς δέχτηκαν την είδηση του πολέμου, πώς έφτασαν στο φονικό. Χωριστείτε σε ομάδες, μοιράστε τους ρόλους, χορέψτε με τη μουσική του τραγουδιού, φτιάξτε τα ηχητικά εφέ και παίξτε...



Καλή επιτυχία!





Ακούστε το τραγούδι στην πρώτη εκτέλεσή του. Να και η παρτιτούρα του! Θα σας βοηθήσει να το μάθετε καλύτερα και –γιατί όχι– να παίξετε μόνοι σας τη μελωδία του!



Ο ΝΑΠΟΛΙΤΑΝΟΣ

Γ. Κατσαρού-Πυθαγόρα



intro

Gm A7 Dm

5 Gm A7 Gm A7 Dm

9 canto A7 Dm B^b A

Με - λα - χρι - νέ Να - πο - λι - τά - νο ο πό - λε - μος εί - ναι φρι - χτός

Gm A Gm A7 Dm

13 ε - σύ μα - χαι - ρω - σες τον Πά - νο με - τά σε σκό - τω - σε κιαυ - τός

refren Gm A7 Dm

17 Τώ ρα κοι - μά - στεα - γκα - λια - σμέ - νοι ό - πως το θέ - λη - σεο θε - ός

Gm A7 Gm A7 Dm

21 να 'ναιοι λα - οί α - δελ - φω - μέ - νοι μαύ - ροι λευ - κοί έ - νας λα - ός

D.C. al Fine

7. Τα σύμβολα της μουσικής

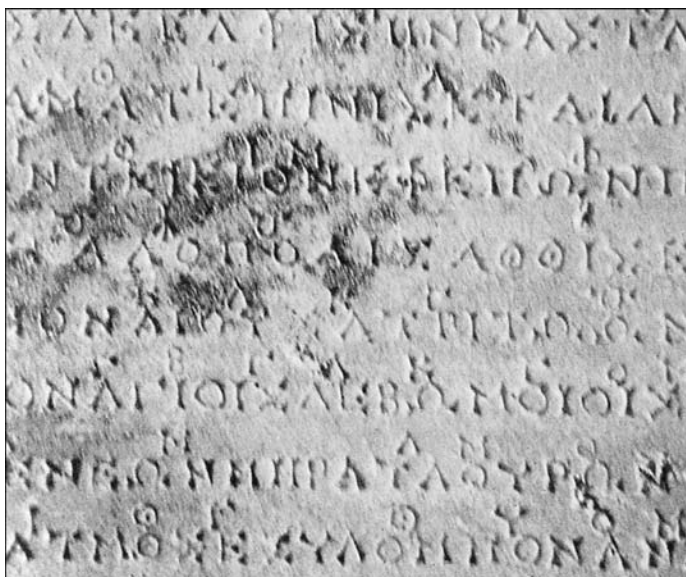


- ✓ Θα μιλήσουμε για τις καταγραφές της μουσικής από την αρχαιότητα έως σήμερα.
- ✓ Θα έρθουμε σε επαφή με τις διάφορες γλώσσες της μουσικής.
- ✓ Θα παίξουμε και θα ανακαλύψουμε τη χρησιμότητα της μουσικής σημειογραφίας.
- ✓ Θα επιχειρήσουμε να καταγράψουμε τη μουσική με σύμβολα διαφορετικά από τα συνηθισμένα.
- ✓ Θα κατασκευάσουμε ένα αντίγραφο αρχαίας ελληνικής παρτιτούρας.

ΣΤ.



Στον αρχαίο κόσμο δεν υπήρχε ένα αποτελεσματικό και κοινά αποδεκτό **σύστημα** καταγραφής της μουσικής. Οι αρχαίοι Έλληνες, όπως και άλλοι λαοί, είχαν δημιουργήσει τα δικά τους



7.1 Ύμνος στον Απόλλωνα με σημειογράμματα μουσικά πάνω από τις συλλαβές, (2ος αιώνας π.Χ.) Μουσείο Δελφών.

συστήματα, αλλά δεν είχε επικρατήσει κάποιο από αυτά. Τον 6ο αι. μ.Χ. ο πάπας Γρηγόριος ο Μέγας τελειοποίησε μια παλαιότερη προσπάθεια σημειογραφίας των αρχαίων Ελλήνων με σύμβολα της αλφάβητου. Τον 7ο αι. προστέθηκαν κάποια νέα σύμβολα, τα νεύματα. Τον 9ο αι. έκανε την εμφάνισή του το «μονόγραμμα»: αργότερα οι γραμμές έγιναν τέσσερις και δημιουργήθηκε το τετράγραμμο και μόλις τον 16ο αι. εμφανίστηκε το γνωστό μας πεντάγραμμο. Πρωταγωνιστικό ρόλο στη δημιουργία, εξέλιξη και διάσωσή του έπαιξαν οι μοναχοί. Έτσι, σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από πολέμους, ταραχές και επιδρομές που αναχαιτίζουν τον **πολιτισμό** γενικότερα, εξελίχθηκε το **σύστημα** καταγραφής της μουσικής που χρησιμοποιούμε σήμερα.

Με τη μηχανή του χρόνου...

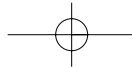
Ας γυρίσουμε το ρολόι του χρόνου μερικούς αιώνες πίσω και ας πάρουμε τη θέση των μοναχών αυτών. Πειραματιστείτε με δικά σας σύμβολα και παίξτε με το μονόγραμμο. Ας πάρει κάποιος τη θέση του «ηγούμενου». Οι υπόλοιποι, ακολουθώντας τα νεύματά του, δοκιμάστε να τραγουδήσετε νότες που βρίσκονται στη γραμμή, πάνω και κάτω από αυτή. Στη συνέχεια προσθέστε και άλλες γραμμές και σύμβολα, προσπαθώντας να δημιουργήσετε το δικό σας σύστημα καταγραφής της μουσικής. Και πού ξέρετε; Μπορεί να βάλετε τη σφραγίδα σας στην εξέλιξη της μουσικής ιστορίας!



Με χειρονομίες

Στο προηγούμενο παιχνίδι μπορείτε να χρησιμοποιήσετε και τα σύμβολα της χειρονομικής του Ζόλταν Κοντάι (Z. Kodaly). Κάθε νότα (μουσικός ήχος) συμβολίζεται με μια συγκεκριμένη θέση του χεριού όπως φαίνεται στο διπλανό σχήμα.





Μην ξεχνάτε ότι και η νοηματική, η γλώσσα που χρησιμοποιούν οι κωφοί συνάνθρωποί μας, λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο, συμβολίζει δηλαδή τους ήχους της γλώσσας με κινήσεις των χεριών.



Το τραγούδι στους αιώνες

* Γράψτε στα κενά τον αιώνα από τον οποίο θα ξεκινήσετε και τον αιώνα μας!

Καθίστε σε κύκλο, ο ένας δίπλα στον άλλο. Ο καθένας αντιπροσωπεύει έναν αιώνα. Αρχίστε, για παράδειγμα από τον _____* μέχρι τον αιώνα μας δηλαδή τον _____* ανάλογα με το πόσοι μαθητές θα συμμετέχετε στο παιχνίδι αυτό. Καθίστε σε κύκλο και ας ξεκινήσει ο... γεροντότερος να «ψιθυρίζει» ένα μέρος της μελωδίας –χωρίς στίχους– ενός γνωστού τραγουδιού στον επόμενο «αιώνα». Ταυτόχρονα με το χέρι του κρατά το ρυθμό, χτυπώντας την πλάτη του επόμενου παίκτη-«αιώνα». Ο επόμενος μεταδίδει αυτό που άκουσε στο διπλανό του κ.ο.κ. Ο τελευταίος αιώνας τραγουδάει δυνατά τη μελωδία που άκουσε και ο πρώτος αιώνας αυτή που αρχικά «ψιθύρισε». Νομίζετε ότι οι μελωδίες θα είναι ίδιες ακριβώς περνώντας από τόσους «αιώνες»;
Δεν έχετε παρά να δοκιμάσετε και να γράψετε τι συνέβη.




Γίνε ερευνητής

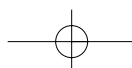
Βρες πληροφορίες για ένα χαρακτηριστικό γεγονός σχετικό με τον πολιτισμό ή τη μουσική που συνέβη κατά τα χρόνια του αιώνα που υποδύθηκες και παρουσίασέ το στην τάξη στο επόμενο μάθημα.



Οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν από τις αρχές του 5ου αι. π.Χ. συστήματα μουσικής γραφής. Ήδη από τον 5ο αι. π.Χ. ο Πίνδαρος έστειλε σε άλλες πόλεις-κράτη το κείμενο και τη μουσική των ποιημάτων του! Οι αρχαίες ελληνικές παρτιτούρες που διασώθηκαν μέχρι τις μέρες μας είναι μερικές δεκάδες. Η πιο γνωστή είναι αυτή που βρέθηκε στους Δελφούς και περιλαμβάνει δυο δελφικούς ύμνους στον Απόλλωνα, ενώ η πιο ευανάγνωστη και καλοδιατηρημένη βρίσκεται στο Μουσείο της Κοπεγχάγης. Πρόκειται για την επιτύμβια στήλη του Σεικίλου που φέρει επιγραφή και μελωδία γραμμένη με φωνητικά σύμβολα και ενδείξεις ρυθμικής!



7.2 Επιτάφιος του Σεικίλου (δυο όψεις). Κοπεγχάγη, Εθνικό Μουσείο.

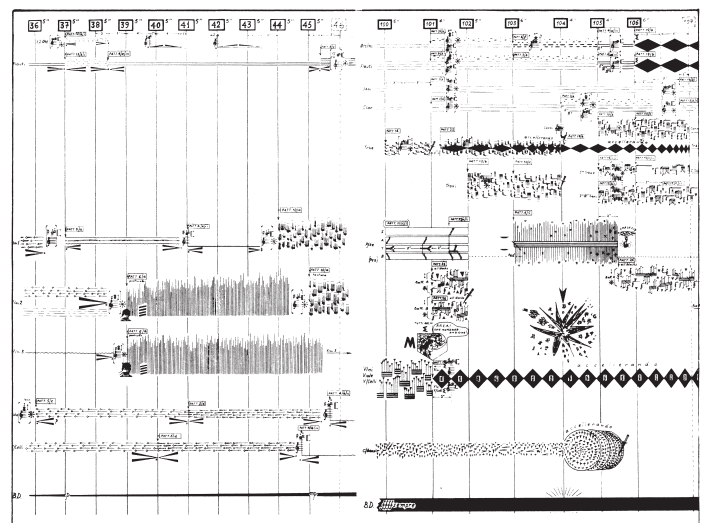




7.3 Ανθολογία της Παπαδικής.
Μονή Παντοκράτορα (1545-1565), Άγιον Όρος.

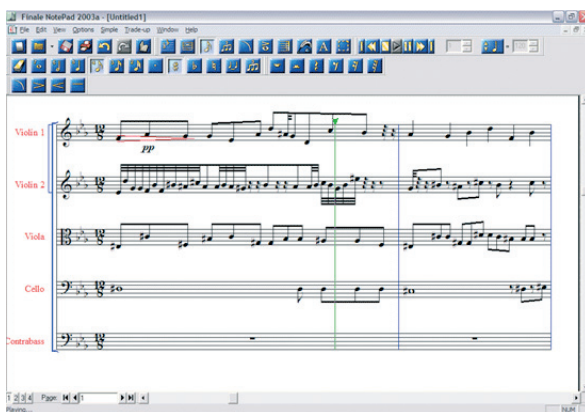
Για την παρασημαντική, τη μέθοδο που χρησιμοποιούμε ακόμα και σήμερα για την καταγραφή της βυζαντινής μουσικής, και για τα σύμβολά της θα βρεις περισσότερα στοιχεία στο τετράδιο εργασιών (κεφάλαιο 17).

Στη διπλανή εικόνα βλέπεις μια παρτιτούρα του πρωτοπόρου Έλληνα συνθέτη Γιάννη Χρήστου. Η μουσική του ήταν ένας συνδυασμός στοιχείων της παράδοσης με τη σύγχρονη τεχνολογία. Το γνωστό μας πεντάγραμμο δεν μπορούσε να συμβολίσει με ακρίβεια τα έργα του και έτσι κατέγραφε τη μουσική του σε μεγάλα χαρτιά σαν ζωγράφος, χρησιμοποιώντας σχέδια, σύμβολα, διαγράμματα, πεντάγραμμα και νότες.



7.4 Παρτιτούρα Γ. Χρήστου (φωτ. Γ. Σημητριώτη)

Σημειογραφία και τεχνολογία



7.5 Λογισμικό μουσικής σημειογραφίας

Τη δύσκολη και χρονοβόρα εργασία της καταγραφής της μουσικής στην εποχή μας την έχουν αναλάβει οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές. Ειδικά λογισμικά μάς επιτρέπουν να καταγράφουμε, να επεξεργαζόμαστε και να εκτυπώνουμε τις παρτιτούρες μας. Υπάρχει ακόμα η δυνατότητα να συνδέσουμε ένα μουσικό όργανο με τον Η/Υ και αυτός να μετατρέψει άμεσα ό,τι παίξαμε σε μουσικά σύμβολα και παρτιτούρα!

Στο διαδίκτυο μπορείς να βρεις μουσικά προγράμματα –πολλά από τα οποία είναι δωρεάν– για να επεξεργάζεσαι τις παρτιτούρες σου.

Στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.finalemusic.com/notepad/ μπορείς να βρεις ένα τέτοιο πρόγραμμα και να το «κατεβάσεις» δωρεάν στον Η/Υ της τάξης σου!

8. Λαός – τραγούδι – ελευθερία



- ✓ Θα συζητήσουμε για τον τρόπο με τον οποίο η μουσική συνοδεύει τους αγώνες του λαού μας.
- ✓ Θα τραγουδήσουμε ένα καινούργιο τραγούδι και θα το συνοδεύσουμε ρυθμικά.
- ✓ Θα γνωρίσουμε ένα από τα τεχνάσματα που χρησιμοποιούν οι συνθέτες για να ταιριάξουν λόγο και μελωδία.
- ✓ Θα δημιουργήσουμε ένα δρώμενο για να αναδείξουμε το ρόλο που έπαιξε ο ραδιοφωνικός σταθμός του Πολυτεχνείου.
- ✓ Θα διαδηλώσουμε με... ρυθμό στο πνεύμα των συνθημάτων του αγώνα του Πολυτεχνείου.



Πριν από λίγες μέρες γιορτάσαμε το ΟΧΙ του ελληνικού λαού ενάντια στο φασισμό. Ακούσαμε τα τραγούδια και τις μουσικές που συνόδευσαν το ανυπότακτο πνεύμα των αγωνιστών. Σε αυτή την ενότητα θα γιορτάσουμε το ΟΧΙ που είπε ο δημοκρατικός ελληνικός λαός στη δικτατορία της 21ης Απριλίου του 1967. Άλλωστε η μουσική πάντοτε συντροφεύει το λαό μας στους αγώνες του.



Στον αγώνα κατά της δικτατορίας οι καλλιτέχνες συμμετείχαν άμεσα, δημιουργώντας σπουδαία έργα που τόνωσαν το ηθικό και την αγωνιστικότητα του λαού. Ένα δείγμα της δημιουργικότητας εκείνης της περιόδου είναι το παρακάτω τραγούδι που γράφτηκε για το θέατρο και υμνεί τους αγώνες των νέων κατά της χούντας.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ

Στ. Ξαρχάκου. - Ι. Καμπανέλη



Πάμε κι εμείς στην αυλή του φθινόπωρου
Πίσω από τα πετρωμένα στάχνα του καλοκαιριού.
Πάμε κι εμείς στα παιδιά που κοιμήθηκαν
Κάτω από τα ματωμένα νύχια του περιστεριού.
Πάμε να δεις την αυλή που μεγάλωσαν

Δυο παιδιά ερωτευμένα, δυο παιδιά του καημού. *δισ*

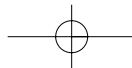
Ορέστη απ' το Βόλο, Μαρία απ' τη Σπάρτη } *δισ*
Τυρεύω το γιο μου.

Μαρία απ' τη Σπάρτη, Ορέστη απ' το Βόλο } *δισ*
Την κόρη μου θέλω.



Πολλές φορές συναντάμε το εξής παράξενο: στην πορεία ενός τραγουδιού το μουσικό μέτρο αλλάζει (και στη συνέχεια συνήθως επανέρχεται το αρχικό μέτρο). Αυτό σίγουρα δε γίνεται γιατί ο συνθέτης θέλει να μας μπερδέψει! Συνήθως συμβαίνει όταν γράφονται πρώτα οι στίχοι και μετά η μελωδία. Ο συνθέτης χρησιμοποιεί το συγκεκριμένο «τέχνασμα» για να ταιριάξει καλύτερα η μουσική με τα λόγια, για να μην παρατοπιστούν οι λέξεις και χάσει το κείμενο το νόημά του και για να ακουστούν οι στίχοι φυσικά και ελεύθερα.





ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ

Στ. Ξαρχάκου - Ι. Καμπανέλη

canto

F Gm C F Gm

Πά - με κιε-μείς στηναυ - λή τουφθι-νό-πωρου πί-σωαπ'τα πε-τρω - μέ -

8 C F Gm C

να στα-χυα τουκα-λο και-ριού πά - με κιεμείς στα παι-διά που κοι-

15 F Gm C F

μή-θηκαν κά - τω στα μα-τω-μέ να νύ-χια τουπε-ρι στε-ριού

22 Gm C F Bb

πά - με να δεις την αυ-λή πουμε-γά-λω-σαν δυο παι-διά ε-ρω-τευ-

29 Gm C F Gm

μέ - να δυο παι-διά τουκαη-μού δυο-παι-μού Ο - ρέ-στηαπ'το

36 F C F

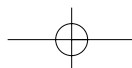
Βό - λο Μα-ρί - α'π' τη Σπά-ρτη γυ-ρεύ - ω το γιο - ο - ο μου Μα-

43 Gm F C C F

ρί-απ' τη Σπά-ρτη Ο - ρέ-στηαπ'το Βό-λοτην κό-ρημου θέ - ε - ε - λω



Παρατήρησε προσεκτικά την παρτιτούρα του τραγουδιού την ώρα που το ακούς από το CD. Σε ποια μέτρα του τραγουδιού ο Σταύρος Ξαρχάκος χρησιμοποιεί το «τέχνασμα» που αναφέραμε;





9. Η ελληνική μουσική στους αιώνες



- ✓ Θα συζητήσουμε για το ρόλο της μουσικής στη ζωή των αρχαίων.
- ✓ Θα έρθουμε σε επαφή με τη μουσική των αρχαίων Ελλήνων.
- ✓ Θα συγκρίνουμε το ρόλο της μουσικής τότε και σήμερα.
- ✓ Θα αυτοσχεδιάσουμε φτιάχνοντας ρυθμικά τετράστιχα για τις περιπέτειες του Οδυσσέα.
- ✓ Θα γνωρίσουμε στοιχεία από τη βυζαντινή μουσική.



Αρχαιότητα

Η μουσική ήταν για τους αρχαίους Έλληνες μια από τις πιο αγαπητές τέχνες και πίστευαν ότι είχε θεϊκή προέλευση. Από τα αρχαιολογικά ευρήματα διαπιστώνεται πως ήταν βασικό και αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής τους. Τους συντρόφευε αδιάκοπα από τη γέννηση έως το θάνατο, παίζοντας πρωτεύοντα ρόλο στην εκπαίδευση, την ψυχαγωγία και σε κάθε κοινωνική δραστηριότητα.



9.1 Σκηνή θυσίας από σπήλαιο στη Σικυώνα (540-530 π.Χ.). Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.



9.3 Βάση Μαντινείας: Απόλλων και Μαρσίας.
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Στις μεγάλες γιορτές οι ιερείς, οι μουσικοί και μια χορωδία έψαλλαν ύμνους στο θεό που γιόρταζε διασχίζοντας την πόλη. Κατέληγαν στο ιερό του θεού όπου γίνονταν οι θυσίες και στη συνέχεια ακολουθούσε χορός και τραγούδι. Οι γιορτές αυτές συνήθως κρατούσαν μέρες και περιλάμβαναν και μουσικούς αγώνες: αγώνες αυλητικής και αυλωδίας, κιθαριστικής και κιθαρωδίας, και έκλειναν με αγώνες ραψωδίας. Το βραβείο για το νικητή ήταν συνήθως ένα στεφάνι από ελιά, κισσό ή μυρτιά.

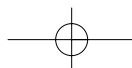
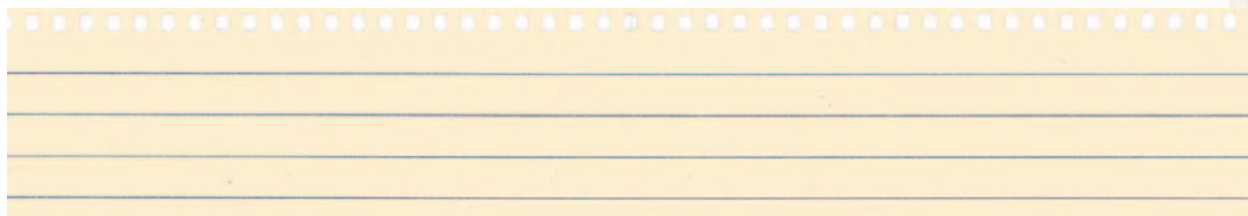


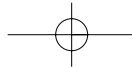
9.2 Λύρες και νταούλι.
Αναστενάρια, Αγία Ελένη
Σερρών (1970).



9.4 Η αφίσα του φεστιβάλ
τραγουδιού Θεσσαλονίκης

Γίνονται σήμερα μουσικοί αγώνες; Τι μορφή έχουν; Ποια είναι συνήθως τα έπαθλα για τους νικητές;





9.5 Λυράρης και χορεύτριες.
Μυκηναϊκά ειδύλλια από το Παλαιόκαστρο
Κρήτης. Αρχαιολογικό Μουσείο.

Στην ιδιωτική ζωή των αρχαίων Ελλήνων η μουσική κυριαρχούσε. Στα συμπόσια, στους γάμους, αλλά και στο θάνατο η μουσική ήταν απαραίτητη. Επίσης συνόδευε τις διάφορες εργασίες τους.



9.6 Λυράρης και χορεύτριες.
Κότσαρι, ποντιακός χορός.

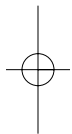
Τι ρόλο παίζει η μουσική στη δική σου ιδιωτική ζωή; Γράψε τρεις δραστηριότητες στις οποίες η μουσική σου είναι απαραίτητη.



1. _____

2. _____

3. _____



9.7 Ο Λίνος διδάσκει τον Ιφικλή.
Ερυθρόμορφος σκύφος. Μουσείο Schwerin.

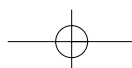
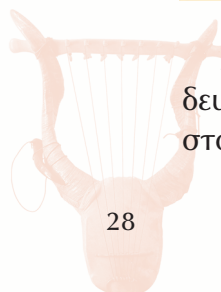
Στην εκπαίδευση των νέων η μουσική ήταν ένα από τα βασικά μαθήματα. Θεωρούσαν αμόρφωτο όποιον δεν ήξερε να παίζει ένα όργανο και να τραγουδά. Γι' αυτό το λόγο ο Σωκράτης που δεν ήξερε μουσική άρχισε να παρακολουθεί μαθήματα σε μεγάλη ηλικία.

Στην εποχή μας τι πρέπει να γνωρίζει οπωσδήποτε κάποιος για να θεωρείται μορφωμένος;



9.8 Παιδί με αυτοσχέδιο μουσικό όργανο





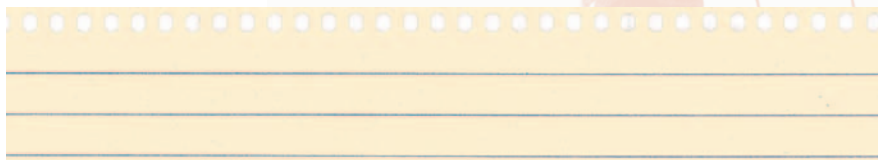


9.9 Αμαζόνα που σαλπίζει για τη μάχη. Μελανόμορφο επίνητρο (τέλος 6ου-αρχές 5ου αι. π.Χ.). Μουσείο Ελευσίνας.

Φαντάσου ότι είσαι ένα διάσημος αρχαίος ποιητής και ότι η πόλη σου που είναι σε εμπόλεμη κατάσταση σου έχει αναθέσει να γράψεις έναν παιάνα για να εμπυχωθούν οι στρατιώτες. Τι λόγια θα έβαζες, τι ρυθμό θα επέλεγες και γιατί;



9.10 Στρατιωτική μπάντα



Ρώμη

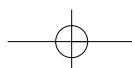
Με την κατάκτηση του ελλαδικού χώρου από τους Ρωμαίους τα μουσικά πράγματα δεν αλλάζουν. Οι Ρωμαίοι διατηρούν τις βάσεις της ελληνικής μουσικής τόσο στη θεωρία όσο και στα όργανα. Επειδή όμως η Ρώμη ήταν η στρατιωτική υπερδύναμη της εποχής, η μουσική γίνεται πιο πομπώδης και επιβλητική και εξακολουθεί να έχει εξέχουσα θέση τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική ζωή.



9.11 Ρωμαϊκή παρέλαση με τον ήχο σαλπίγγων

Βυζάντιο

Η ίδρυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και η επικράτηση του χριστιανισμού ανατρέπει τη μέχρι τότε μουσική πραγματικότητα. Η νέα θρησκεία δεν επιτρέπει τη μουσική υπόκρουση κατά τη λατρεία και έτσι η εκκλησιαστική μουσική γίνεται μόνο φωνητική.





9.12 Η μεταφορά της Κιβωτού
(16ος αι. μ.Χ.). Μονή Βαρλαάμ, Μετέωρα.

Η βυζαντινή μουσική βασίστηκε στη θεωρία της μουσικής των αρχαίων Ελλήνων. Εκείνο που άλλαξε ήταν οι μουσικοί όροι. Για παράδειγμα, οι κλίμακες ονομάστηκαν ήχοι. Με το πέρασμα των χρόνων η βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική αναδείχθηκε και εξελίχθηκε από σπουδαίους υμνωδούς, ενώ η εκμάθησή της γινόταν στις μονές.

Φαντάσου πως είσαι χριστιανός των πρώτων χρόνων και κρύβεσαι στις κατακόμβες. Μπορείς να δώσεις μια πιθανή εξήγηση γιατί απαγορευόταν η μουσική κατά τη λατρεία στις κατακόμβες;





Στην προσπάθεια για την επικράτηση του χριστιανισμού και την εξαφάνιση της ειδωλολατρίας στην οποία κυριαρχούσαν η μουσική, ο χορός και το τραγούδι πάρθηκαν διάφορα μέτρα: η μουσική έπαψε να αποτελεί μέρος της βασικής εκπαίδευσης των νέων, απαγορεύτηκαν η μουσική και ο χορός στους γάμους και τις άλλες κοινωνικές εκδηλώσεις κ.ά. Οι δραστηριότητες αυτές όμως ήταν αναπόσπαστο μέρος της ζωής του λαού και έτσι συνέχισαν να υπάρχουν παρά τις απαγορεύσεις. Η λαϊκή μουσική της εποχής αυτής ήταν προφορική και περνούσε από γενιά σε γενιά. Γύρω στον 9-10ο αιώνα μ.Χ. εμφανίζεται το ακριτικό τραγούδι που αποτελεί πρόγονο των δημοτικών μας τραγουδιών.

Βρες στο βιβλίο της ιστορίας σου, στη βιβλιοθήκη του σχολείου, στο διαδίκτυο ή όπου αλλού νομίζεις ένα ακριτικό τραγούδι και γράψε τους στίχους του εδώ.



